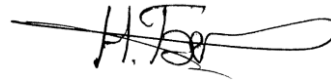

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ПВНЗ «ЄВРОПЕЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

БІЛОШКУРСЬКА Наталя Володимирівна

УДК 658:005.934:338.436

**ЕКОНОМІКО-ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ
ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ**

08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2012

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі економіки, обліку та аудиту ПВНЗ «Європейський університет» Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, м. Київ.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Лисенко Наталія Олександрівна,
Уманська філія ПВНЗ «Європейський університет»,
завідувач кафедри економіки та менеджменту, заступник
директора з навчально-методичної та наукової роботи

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Прохорова Вікторія Володимирівна,
ДВНЗ «Українська інженерно-педагогічна академія»,
завідувач кафедри економіки та організації діяльності
суб'єктів господарювання, м. Харків;

кандидат економічних наук, доцент
Бурляй Олександр Леонідович,
Уманський національний університет садівництва,
доцент кафедри економіки, м. Умань.

Захист дисертації відбудеться «22» січня 2013 р. о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.063.01 у ПВНЗ «Європейський університет» за адресою: 03115, м. Київ, бульв. Академіка Вернадського, 16-в, кімн. 218.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці ПВНЗ «Європейський університет» за адресою: 03115, м. Київ, вул. Депутатська, 15/17.

Автореферат розіслано «20» грудня 2012 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук, професор

О. П. Луцій

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. У практиці ведення бізнесу вітчизняних підприємств різних галузей народного господарства заходи економічної безпеки у переважній більшості проводяться несистематично, за потребою, стихійно, без належного науково-методичного обґрунтування. В умовах невизначеності та мінливості зовнішнього середовища, конкурентної боротьби, кон'юнктурних коливань економіки, подолання наслідків світової фінансової кризи, для успішного і довготривалого функціонування підприємства на ринку, вирішального значення набуває становлення та розвиток економіко-організаційного механізму формування його економічної безпеки. Процес формування економічної безпеки підприємства є досить складним з огляду на значну кількість різноманітних загроз зовнішнього і внутрішнього походження, що перешкоджають забезпеченню його стійкості, стабільності та ефективного розвитку.

Аграрно-промисловий комплекс є стратегічно важливою галуззю народного господарства, а тому потребує ґрунтовного дослідження перспектив розвитку, особливо на мікрорівні, з урахуванням захищеності та можливості протистояти загрозам, що об'єктивно мають місце в діяльності агропромислових підприємств, у зв'язку з чим виникає потреба в науковому обґрунтуванні необхідності й доцільності побудови та впровадження економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки, що визначає актуальність обраної теми дисертаційної роботи і обумовлює основну мету та завдання дослідження.

Наукові праці дослідників економічної безпеки, зокрема таких зарубіжних авторів, як П. Абрансон, Р.Л. Акоф, І. Ансофф, О.А. Грунін, Р. Інглехарт, В.Ф. Гапоненко, Р.А. Караллі, С. Кім, С. Шін, а також вітчизняних – О.В. Ареф'єва, І.А. Бланк, О.Л. Бурляй, Т.Г. Васильців, Л.І. Воротіна, В.М. Геєць, М.М. Єрмошенко, Г.В. Козаченко, Н.О. Лисенко, І.Г. Манцуров, В.І. Мунтіян, В.В. Прохорова, С.М. Шкарлет, А.М. Штангрет та ін., здебільшого присвячені окремим напрямкам теоретичних і прикладних аспектів вирішення проблеми покращення стану розвитку економічної безпеки підприємств, її функціональних складових у різних галузях економіки в цілому та механізму забезпечення зокрема.

Теоретичні, методичні та прикладні основи розробки економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки агропромислових підприємств залишаються малодослідженими проблемами і потребують ґрунтовного аналізу. Так, недостатньо вивчено коло теоретичних аспектів становлення і розвитку такого механізму для аграрних підприємств, місце тактичного та стратегічного забезпечення функціональних складових економічної безпеки в його структурі, а також розробка стратегічно-орієнтованої моделі його побудови, що зумовлює вибір теми, мети та основних завдань дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота є складовою науково-дослідної роботи кафедри економіки, обліку та аудиту ПВНЗ «Європейський університет» «Забезпечення стійкості економіки підприємств» (номер державної реєстрації 0111U007977), у межах якої автором розроблено шляхи вдосконалення економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки агропромислових підприємств.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування теоретичних засад та розробка наукових пропозицій щодо вдосконалення економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки агропромислових підприємств. Досягнення поставленої мети зумовило розв'язання наступних завдань:

- уточнити зміст поняття «економіко-організаційний механізм формування економічної безпеки підприємства» з урахуванням теоретичних аспектів і методичних підходів щодо оцінювання економічної безпеки;
- систематизувати існуючі методики для розробки інтегрованого методичного підходу щодо діагностики рівня економічної безпеки агропромислових підприємств;
- дослідити особливості параметричної та рейтингової оцінки функціональних складових економічної безпеки агропромислових підприємств;
- вдосконалити структуру економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки агропромислових підприємств;
- розробити стратегічно-орієнтовану модель побудови економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки агропромислових підприємств;
- спрогнозувати тенденції розвитку агропромислових підприємств на основі їх позиціонування за стратегічно-орієнтованою моделлю побудови економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки.

Об'єктом дослідження виступає процес розробки економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки агропромислових підприємств.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, науково-методичних і прикладних положень щодо розробки економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки агропромислових підприємств.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дисертаційного дослідження є наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених-економістів з проблематики економічної безпеки, законодавчі та інші нормативні акти з регулювання питань оцінки економічної безпеки, фінансового стану, конкурентоспроможності.

При проведенні досліджень використано методи: *індукції, теоретичного узагальнення, абстрактно-логічний* – при дослідженні теоретичних засад економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки підприємств, *індексний, порівняльний аналіз* – при розробці інтегрального показника ресурсної складової формування економічної безпеки, *рейтингування* – для формування рейтингу фінансової складової механізму формування економічної безпеки агропромислових підприємств, *кореляційно-регресійний аналіз* – при дослідженні впливу факторів на інтегральний показник фінансової складової механізму формування економічної безпеки, *багатофакторного динамічного моделювання* – для побудови виробничих функцій Тінбергена, *економіко-статистичний* – при розробленні інтегрального показника діагностики рівня економічної безпеки агропромислових підприємств, *синергії* – для визначення ринкової привабливості підприємств, *графічне моделювання* – для візуалізації тривимірної моделі стратегічного забезпечення механізму формування економічної безпеки.

Інформаційну базу дослідження складають законодавчі та інші нормативно-правові акти України, офіційні матеріали Державної служби статистики України та Національного банку України, оперативна інформація і річні фінансові звітності агропромислових підприємств, монографічна література, наукова періодика, результати особистого дослідження тощо.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

вперше:

- розроблено стратегічно-орієнтовану модель побудови економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки агропромислових підприємств, яка на відміну від існуючих, синтезує в собі інтегровану оцінку показників ринкової вартості підприємства (фактор зовнішнього середовища), коефіцієнта фінансової автономії (фактор внутрішнього середовища) та інтегрального показника діагностики рівня економічної безпеки, дозволяє розробляти стратегічні напрями розвитку на основі позиціонування підприємств за визначеними сегментами моделі, і є основою розробки корпоративних стратегій;

удосконалено:

- методичний підхід щодо діагностики рівня економічної безпеки агропромислових підприємств, який синтезує в собі комплексну оцінку рівня економічної безпеки за існуючими методиками та дискримінантними моделями прогнозування загрози банкрутства, параметричну, рейтингову та інтегральну оцінку функціональних складових економічної безпеки, і є об'єктивним підґрунтям розробки та прийняття управлінських рішень в рамках формування економіко-організаційного механізму;

- науково-практичний підхід щодо оцінки ресурсної, фінансової та інноваційної функціональних складових економічної безпеки агропромислових підприємств, який, на відміну від існуючих, базується на параметричному, рейтинговому та комплексному оцінюванні, та реалізація якого дозволяє визначати рівень розвитку відповідної складової економічної безпеки для розроблення ефективних коригуючих заходів, необхідних шляхів її посилення, аналітичного визначення ступеня адекватності управлінських рішень;

- структуру економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки підприємств, яка, на відміну від існуючих, включає в себе блок тактичного та стратегічного забезпечення функціональних складових економічної безпеки, економічний блок, що передбачає реалізацію ідентифікації загроз, оцінки стану економічної безпеки, діагностики її рівня, планування і прогнозування, аналізу відхилень від плану, якому відповідають заходи організаційного блоку, доцільність поєднання яких полягає у синхронізації механізму зі складовими економічної безпеки, що дає змогу оптимізувати організаційну структуру управління агропромислових підприємств;

дістали подальшого розвитку:

- визначення сутності та предметної площини поняття «економіко-організаційний механізм формування економічної безпеки підприємства», під яким розуміють поєднання мети, цілей, завдань, принципів, методів, функцій, засобів, що дозволяє діагностувати, прогнозувати і контролювати стан економічної безпеки для

прийняття адаптивних рішень щодо розвитку підприємства, і яке сприятиме впорядкуванню понятійного апарату економічної науки;

- методичні положення прогнозування тенденцій розвитку агропромислових підприємств, що передбачають поєднання трендового та сценарного аналізу показників стратегічно-орієнтованої моделі побудови економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки для дослідження можливих міграцій стратегічної позиції підприємства в майбутньому, що дозволяє вносити корегування в корпоративну стратегію при її реалізації.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці і впровадженні пропозицій щодо вдосконалення економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки агропромислових підприємств. Отримані результати дисертаційного дослідження були позитивно оцінені спеціалістами Уманського управління агропромислового розвитку Уманської районної державної адміністрації Черкаської області, та прийняті до використання при розробці програм розвитку аграрних підприємств (довідка про впровадження № 432/04-04-1 від 19 червня 2012 року). Практичні результати наукових досліджень, що стосуються основних стратегічних напрямів розвитку переробних агропромислових підприємств будуть використані для подальшого впровадження в управлінську діяльність ПАТ «Жашківський маслозавод» при розробці корпоративної стратегії з метою підвищення рівня економічної безпеки підприємства (довідка про впровадження № 422 від 2 липня 2012 року). На основі позиціонування підприємств агропромислового сервісу за тривимірною моделлю стратегічного забезпечення механізму формування економічної безпеки запропоновано головні напрями розвитку ПрАТ «Уманська сільгосптехніка», що будуть використані при розробці прогнозних показників і стратегічних планів підприємства (довідка про впровадження № 31 від 14 червня 2012 року).

Основні науково-теоретичні положення дисертації впроваджено в навчальний процес ПВНЗ «Європейський університет» при викладанні фахових дисциплін «Ризик та економічна безпека підприємства» підготовки спеціалістів з менеджменту організацій і адміністрування та «Стратегія підприємства» підготовки бакалаврів з економіки підприємства (довідка № 571/12 від 27 червня 2012 року).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійною науковою працею, в якій викладено авторський підхід до вирішення проблеми функціонування та розвитку економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки агропромислових підприємств. Всі наукові результати та висновки, викладені в дисертаційній роботі, що виносяться на захист, отримані автором самостійно. З наукової праці, виконаної в співавторстві [6], використано лише результати, що є особистим напрацюванням здобувача, і складають його індивідуальний доробок. Конкретний внесок здобувача в даній роботі зазначений у переліку публікацій за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні дисертаційні положення апробовано на: V Міжнародній науково-практичній конференції «Динаміка наукових досліджень – 2009» («Dynamika naukowych badań – 2009») (м. Перемішль, Польща, 07-15 липня 2009 року); XII Всеукраїнській науково-практичній конференції

«Формування сучасної стратегії підприємницької діяльності» (м. Умань Черкаської області, 28 листопада 2009 року); Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Стратегії стійкого розвитку економіки» (м. Київ, 27 квітня 2011 року); X Всеукраїнській науково-практичній конференції «Економіка: сучасні проблеми та перспективи розвитку» (“Economics: Current Affairs and Development Prospects”) (м. Київ, 23 березня 2012 року); V Міжнародній науково-практичній конференції «Інформаційна та економічна безпека (INFECO-2012)» (м. Харків, 24-26 квітня 2012 року).

Публікації. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 14 наукових праць, у тому числі вісім – наукові статті у фахових виданнях (3,27 друк. арк.), з яких одна у співавторстві. Загальний обсяг публікацій складає 4,14 друк. арк., з них автору належить 4,04 друк. арк.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (215 найменувань) на 25 сторінках та 16 додатків на 79 сторінках. Основний зміст роботи викладено на 206 сторінках, містить 73 таблиці на 58 сторінках (15 таблиць займає 16 повних сторінок) та 20 рисунків на 15 сторінках (2 рисунки займає 2 повних сторінки).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано мету, завдання, об’єкт і предмет дослідження, відображено наукову новизну та практичне значення, апробацію одержаних результатів, їх публікації, окреслено особистий внесок здобувача.

У першому розділі – **«Теоретичні засади економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки підприємств»** – досліджено стан, проблеми та перспективи розвитку економічної безпеки агропромислових підприємств, теоретичні аспекти економічної безпеки підприємств, структуру, принципи, функції економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки підприємств, методичне забезпечення оцінки рівня економічної безпеки підприємств.

На основі результатів аналізу теоретичних підходів встановлено, що економічна безпека підприємства може трактуватися як стан його захищеності від негативного впливу чинників зовнішнього і внутрішнього походження, що досягається шляхом ефективного використання виробничих ресурсів, адаптації до змін, розробки та реалізації стратегічних напрямів розвитку для забезпечення стійкого функціонування та гармонізації власних інтересів з інтересами суб’єктів зовнішнього середовища.

У дисертації обґрунтовано, що дослідження економічної безпеки агропромислових підприємств з позиції функціонального підходу доцільно проводити з виокремленням трьох найважливіших функціональних складових: ресурсної, що розглядається з позиції захищеності та збереженості джерел формування ресурсних переваг; фінансової, яка є стрижнем стійкості і стабільності господарюючого суб’єкта, забезпечує безперебійність фінансування на всіх стадіях операційного циклу та захищеність фінансових інтересів власників; інноваційної, як

основи для формування конкурентних переваг за рахунок використання нових способів і сфер реалізації виробничого потенціалу та налагодження постійного інноваційного розвитку підприємства. В роботі систематизовано основні цілі економічної безпеки підприємства, досягнення яких забезпечує йому максимальний прибуток і стратегічний розвиток (рис. 1).

Рис. 1. Головна мета та основні цілі економічної безпеки підприємства

Підприємство як відкрита економічна система функціонує в умовах невизначеності та ризику, залучає ресурси для здійснення виробничо-господарської діяльності, виходить на ринки збуту з метою отримання прибутку. У зв'язку з цим, важливого значення набуває процес формування економічної безпеки на рівні підприємства, у тому числі розробка економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки. Економіко-організаційний механізм формування економічної безпеки підприємства визначається автором як поєднання мети, цілей, завдань, принципів, методів, функцій, засобів, що дозволяє діагностувати, прогнозувати і контролювати стан економічної безпеки для прийняття адаптивних рішень щодо розвитку підприємства.

У дисертації систематизовано наявне методичне забезпечення оцінки стану економічної безпеки підприємств за трьома групами. До першої віднесено методики по-елементної оцінки функціональних складових економічної безпеки, до другої – моделі комплексної оцінки рівня економічної безпеки, до третьої – багатofакторні дискримінантні моделі прогнозування ймовірності настання банкрутства підприємства. Проведена у дисертації систематизація теоретичних положень дала змогу автору визначити комплекс показників, моделей, методик, які лягли в основу аналітичного забезпечення і дозволяють визначити тенденції розвитку економічної безпеки та її вплив на формування стратегічного напрямку розвитку підприємств.

У другому розділі – «Діагностика рівня економічної безпеки агропромислових підприємств» – проведено комплексну оцінку рівня економічної безпеки агропромислових підприємств, отримано результати параметричної та рейтингової оцінки функціональних складових економічної безпеки агропромислових підприємств, запропоновано алгоритм прийняття управлінського рішення з урахуванням інтегрального показника діагностики рівня економічної безпеки агропромислових підприємств.

У дисертаційній роботі запропоновано інтегрований методичний підхід щодо діагностики рівня економічної безпеки агропромислових підприємств (рис. 2).

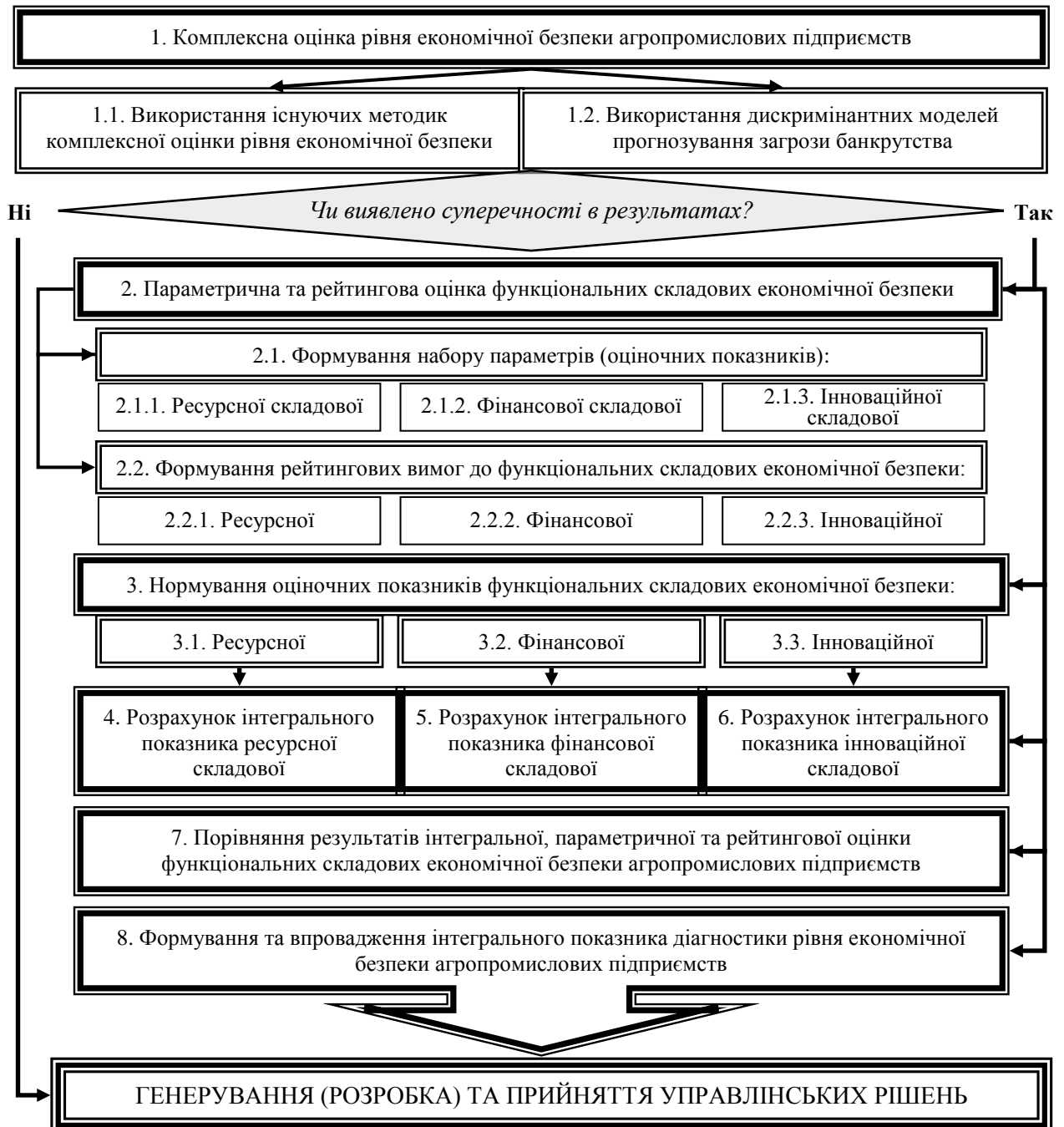

Рис. 2. Блок-схема інтегрованого методичного підходу щодо діагностики рівня економічної безпеки агропромислових підприємств

Реалізація даного підходу забезпечується шляхом проведення: комплексної оцінки рівня економічної діагностики агропромислових підприємств з використанням

наявного методичного забезпечення, параметричної та рейтингової оцінки функціональних складових економічної безпеки, нормування параметрів і розрахунку інтегральних показників функціональних складових економічної безпеки, порівняння результатів оцінки, формування та впровадження інтегрального показника діагностики рівня економічної безпеки агропромислових підприємств. Головним результатом реалізації інтегрованого методичного підходу визначено розробку та прийняття управлінських рішень з урахуванням результатів діагностики.

Автором запропоновано інтегральний показник діагностики рівня економічної безпеки агропромислових підприємств ($I_{ЕБ}$) як середньозважене інтегральних показників: ресурсної складової економічної безпеки ($I_{РЕБ}$) – базується на адитивній зваженій моделі нормованих коефіцієнтів фондоддачі основних засобів, продуктивності праці, фондоозброєності праці, матеріалоддачі, оборотності оборотних засобів, зносу основних засобів; фінансової складової економічної безпеки ($I_{ФЕБ}$) – синтезує результати рейтингування та кореляційно-регресійного аналізу, що формують результативну ознаку та незалежні змінні, між якими відсутні щільні кореляційні зв'язки (нормовані показники – коефіцієнт поточної ліквідності, частка оборотних коштів в активах, коефіцієнт фінансової автономії, час обороту кредиторської заборгованості, коефіцієнт Бівера); інноваційної складової економічної безпеки ($I_{ІЕБ}$) – сума експоненційних степеневих рівнянь зі степенями технологічних складових двох видів мультиплікативної виробничої функції Тінбергена, факторними ознаками яких узято в першому випадку необоротні активи та середньооблікову чисельність персоналу, а в другому – необоротні активи та річний фонд оплати праці. На основі фактичних значень інтегрального показника і нормативного (0,5) проведено діагностику рівня економічної безпеки агропромислових підприємств за 2002-2011 рр. (табл. 1).

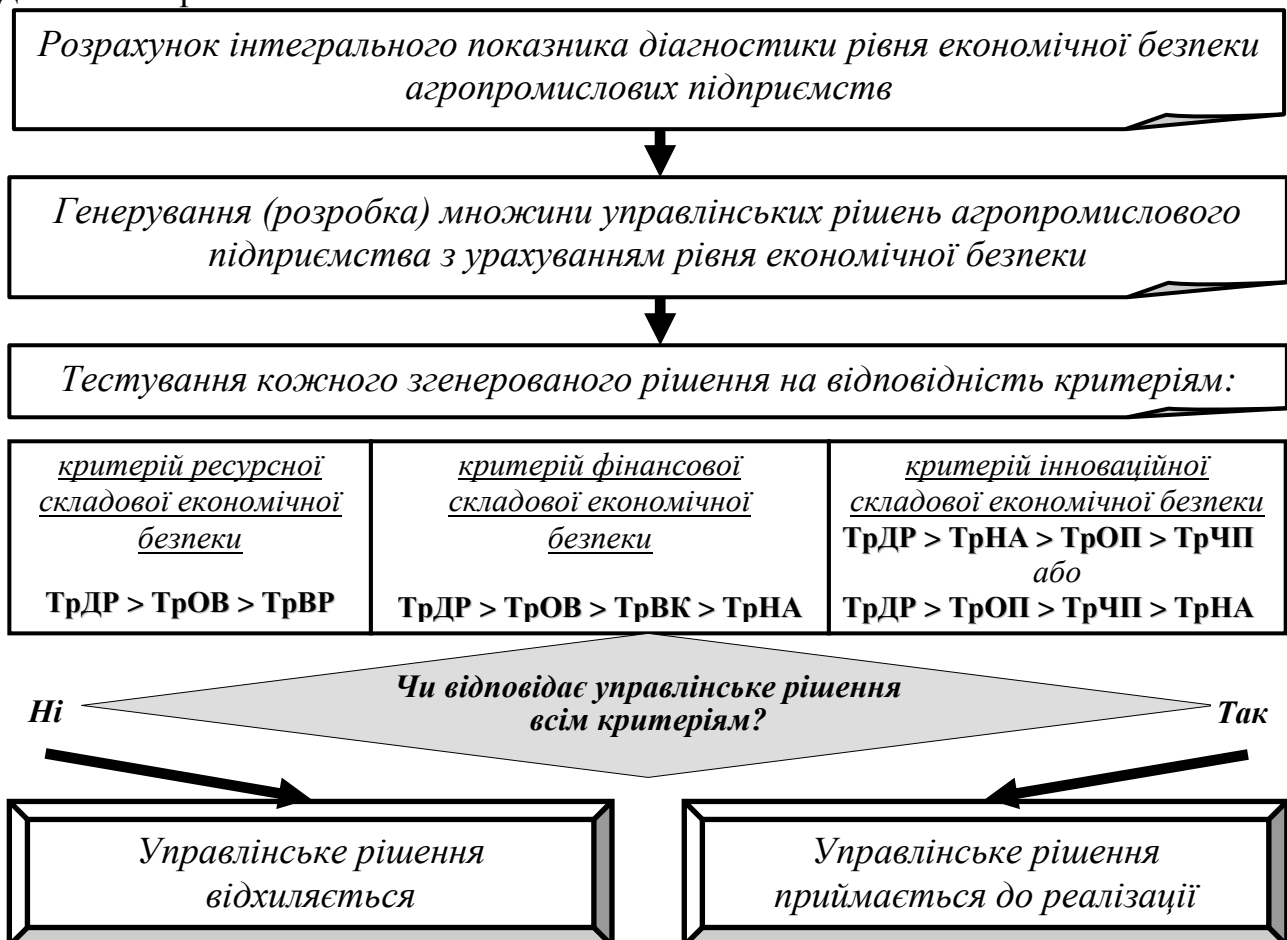
Таблиця 1

Розрахунок інтегрального показника діагностики рівня економічної безпеки агропромислових підприємств за 2002-2011 рр.

Найменування підприємства	$I_{РЕБ}$	$I_{ФЕБ}$	$I_{ІЕБ}$	$I_{ЕБ}$
1. ТДВ «Русь»	0,163	0,823	0,529	0,505
2. ПАТ «Лебединський насіннєвий завод»	0,437	0,582	0,601	0,540
3. ПАТ «ПЗ ДГ «Золотоніське»	0,145	0,969	0,542	0,552
4. ПАТ «Птахофабрика «Перше Травня»	0,229	0,735	0,565	0,510
<i>У середньому для аграрних підприємств</i>	<i>0,244</i>	<i>0,777</i>	<i>0,559</i>	<i>0,527</i>
5. ТДВ «Пальмірацукор»	0,197	0,307	0,459	0,321
6. ПАТ «Ватутінехліб»	0,270	0,078	0,385	0,244
7. ПАТ «Жашківський маслозавод»	0,329	-0,231	0,479	0,192
8. ПрАТ «Золотоношам'ясо»	0,399	0,322	0,511	0,411
9. ВАТ «Чорнобаївський завод продтоварів»	0,214	0,465	0,427	0,369
10. ТДВ «Уманьпиво»	0,179	0,171	0,532	0,294
11. СВАТ «Христинівський завод комбікормів і круп»	0,342	0,450	0,537	0,443
12. ПАТ «Сигнаївський комбінат хлібопродуктів»	0,149	0,098	0,544	0,264
<i>У середньому для переробних підприємств</i>	<i>0,260</i>	<i>0,208</i>	<i>0,484</i>	<i>0,317</i>
13. ПАТ «Жашківський елеватор»	0,134	0,821	0,497	0,484
14. ТДВ «ГД «Драбівагропостач»	0,387	0,864	0,480	0,577
15. ПАТ «Корсунь-Шевченківський райагрохім»	0,092	1,109	0,531	0,577
16. ПрАТ «Уманська сільгосптехніка»	0,040	1,011	0,510	0,520
<i>У середньому для сервісних підприємств</i>	<i>0,163</i>	<i>0,951</i>	<i>0,505</i>	<i>0,540</i>
Нормативне значення показника	>0,5	>0,5	>0,5	>0,5

Проведений аналіз та оцінка дали змогу стверджувати, що рівень економічної безпеки всіх сільськогосподарських (у середньому 0,53 на одне підприємство) та у всіх аграрно-сервісних, за виключенням ПАТ «Жашківський елеватор» (у середньому 0,54 на одне підприємство) підприємствах є задовільним; даним підприємствам рекомендовано генерувати управлінські рішення щодо збільшення обсягів виробництва інтенсивним шляхом та за рахунок підвищення ефективності використання ресурсів. Критично низький рівень економічної безпеки – 0,32 у середньому на одне підприємство – діагностовано у всіх переробних підприємств; головним критерієм ефективності прийняття та реалізації управлінських рішень для даних підприємств, крім розширеного відтворення за рахунок інтенсивного зростання, визначено покриття потреби у власному оборотному капіталі.

У роботі запропоновано алгоритм прийняття управлінського рішення з урахуванням результатів, отриманих після формування та впровадження інтегрального показника діагностики рівня економічної безпеки агропромислових підприємств (рис. 3), який підвищує ефективність господарської діяльності, тому що до реалізації приймаються тільки рішення, які мають потенціал забезпечення задовільного рівня економічної безпеки.

Тр – темп росту, %; ДР – дохід (виручка) від реалізації продукції, робіт, послуг; ВР – виробничі ресурси; ОВ – операційні витрати; ВК – власний капітал; НА – необоротні активи; ОП – фонд оплати праці; ЧП – середньооблікова чисельність працівників.

Рис. 3. Методика прийняття управлінського рішення з урахуванням інтегрального показника діагностики рівня економічної безпеки агропромислових підприємств

Автором розроблено три критерії прийняття управлінських рішень – критерій ресурсної складової економічної безпеки з урахуванням позитивної динаміки продуктивності виробничих ресурсів та розширеного відтворення; критерій фінансової складової – перевищення зростання доходу над операційними витратами, власним капіталом і необоротними активами; критерій інноваційної складової – перевищення росту доходу над вартістю виробничих ресурсів та фонду оплати праці.

У третьому розділі – **«Удосконалення методичного забезпечення розробки економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки агропромислових підприємств»** – вдосконалено структуру економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки агропромислових підприємств, розроблено стратегічно-орієнтовану модель побудови економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки агропромислових підприємств, проведено прогнозування тенденцій розвитку агропромислових підприємств на основі стратегічно-орієнтованої моделі.

У рамках удосконалення структури економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки агропромислових підприємств (рис. 4) автором запропоноване поєднання блоку тактичного і стратегічного забезпечення ресурсної, фінансової та інноваційної функціональних складових економічної безпеки агропромислового підприємства з економічним блоком, що реалізує ідентифікацію загроз, оцінку стану економічної безпеки, діагностику її рівня, планування і прогнозування та аналіз відхилень від плану та організаційну; а також організаційним блоком, що реалізує створення на підприємстві служби економічної безпеки, формування цілей, завдань принципів, збір необхідної інформації, реалізацію розроблених заходів і контроль за дотриманням планових показників. При цьому найвищий рівень економічної безпеки агропромислового підприємства досягається за синхронізації її функціональних складових та економіко-організаційного механізму формування.

У роботі розроблено тривимірну стратегічно-орієнтовану модель побудови економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки підприємств, до складу якої обґрунтовано введення таких показників, як ринкова вартість підприємства (вісь x), що відображає зовнішнє середовище функціонування, показник внутрішнього середовища коефіцієнт фінансової автономії (вісь z) та інтегральний показник діагностики рівня економічної безпеки (вісь y). Критичні значення показників визначаються наступним чином: для інтегрального показника діагностики рівня економічної безпеки $y_k = 0,5$; для коефіцієнта фінансової автономії $z_k = 0,5$; для ринкової вартості x_k береться або індивідуально для кожного підприємства шляхом порівняння ринкової вартості з обсягом сукупних активів, або середнє у групі.

Запропоновано поділ простору стратегічного забезпечення економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки на вісім сегментів, за якими проведено позиціонування агропромислових підприємств (рис. 5).

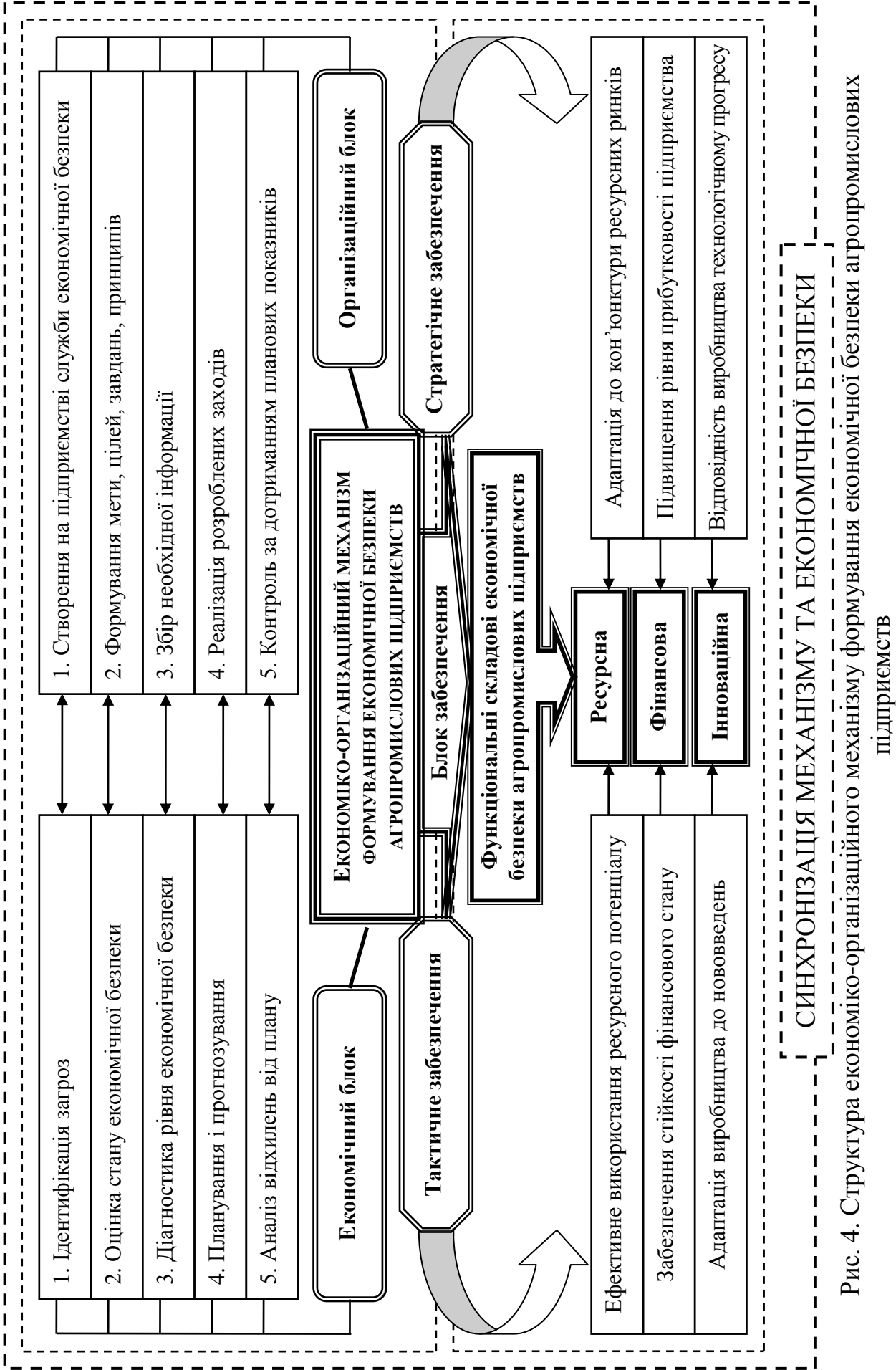

Рис. 4. Структура економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки агропромислових підприємств

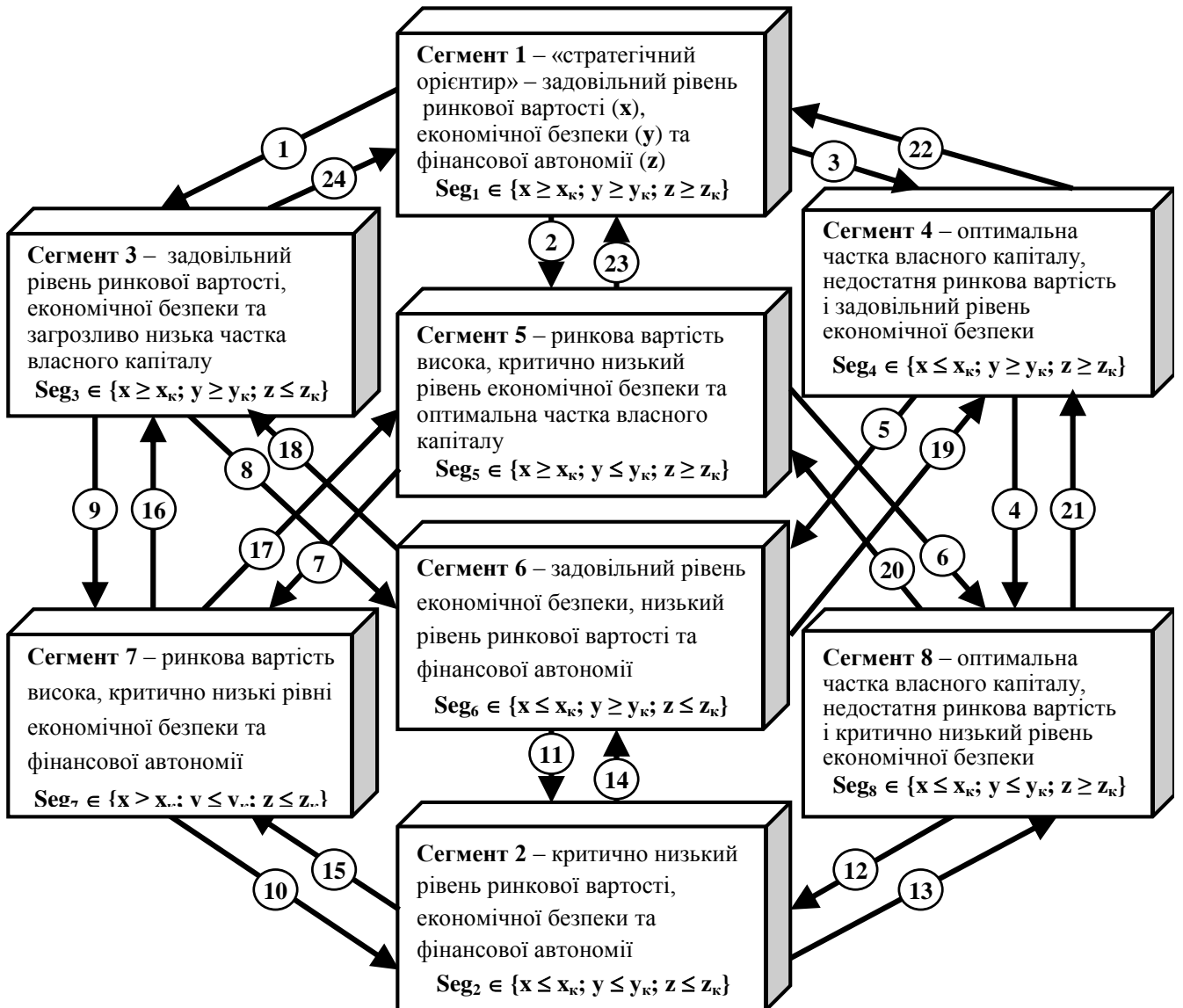

Рис. 5. Кругообіг стратегічної позиції підприємства за сегментами стратегічно-орієнтованої моделі побудови економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки агропромислових підприємств

Запропонована стратегічно-орієнтована модель побудови економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки агропромислових підприємств визначає найімовірнішу послідовність процесу міграції стратегічної позиції за сегментами, базуючись на припущенні, що ефективність діяльності підприємства погіршуватиметься поступово від одного напрямку до іншого, і відновлюватимуть її за кожним напрямком окремо, а не за всіма одночасно. Можливо, в результаті аналізу та оцінки, для деяких підприємств буде виявлено інші сценарії кругообігу стратегічної позиції, тоді варто їх розглядати окремо у кожному випадку і розробляти індивідуальні стратегічні напрями розвитку. Результати дослідження мають бути загальними, універсальними та прийнятними у використанні для переважної більшості типових агропромислових підприємств.

У роботі запропоновано позиціонування підприємств, що досліджуються, основою якого є зведення значення показників тривимірної стратегічно-орієнтованої моделі побудови економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки (табл. 2).

Таблиця 2

Усереднені показники тривимірної стратегічно-орієнтованої моделі побудови економіко-організаційного механізму економічної безпеки агропромислових підприємств за 2002-2011 рр.

Найменування підприємства	Ринкова вартість підприємства, тис. грн. (x)	Інтегральний показник діагностики рівня економічної безпеки (y)	Коефіцієнт фінансової автономії (z)	Seg
1. ТДВ «Русь»	15335,71	0,505	0,91	1
2. ПАТ «Лебединський насінневий завод»	-44302,36	0,540	0,42	6
3. ПАТ «ПЗ ДГ «Золотоніське»	15049,48	0,552	0,98	1
4. ПАТ «Птахофабрика «Перше Травня»	213118,28	0,510	0,76	1
<i>У середньому для аграрних підприємств</i>	<i>49800,28</i>	<i>0,527</i>	<i>0,77</i>	<i>1</i>
5. ТДВ «Пальмірацукор»	-30637,57	0,321	0,31	2
6. ПАТ «Ватутінехліб»	14772,91	0,244	0,31	2
7. ПАТ «Жашківський маслозавод»	37970,76	0,192	0,01	7
8. ПрАТ «Золотоношам'ясо»	5196,98	0,411	0,08	2
9. ВАТ «Чорнобаївський завод продтоварів»	1521,23	0,369	0,80	8
10. ТДВ «Уманьпиво»	1934,08	0,294	0,18	2
11. СВАТ «Христинівський завод комбікормів і круп»	-4262,92	0,443	0,40	2
12. ПАТ «Сигнаївський комбінат хлібопродуктів»	-436,57	0,264	0,27	2
<i>У середньому для переробних підприємств</i>	<i>3257,36</i>	<i>0,317</i>	<i>0,30</i>	<i>2</i>
13. ПАТ «Жашківський елеватор»	12563,98	0,484	0,92	8
14. ТДВ «ГД «Драбівгазопостач»	418,76	0,577	0,93	4
15. ПАТ «Корсунь-Шевченківський райагрохім»	94,09	0,577	0,99	4
16. ПрАТ «Уманська сільгосптехніка»	37,61	0,520	0,95	4
<i>У середньому для сівісних підприємств</i>	<i>3278,61</i>	<i>0,540</i>	<i>0,95</i>	<i>4</i>
<i>У середньому на 1 підприємство</i>	<i>14898,40</i>	<i>0,425</i>	<i>0,58</i>	<i>5</i>
Критичне значення показника	14900,00	0,5	0,5	1

У роботі досліджені можливі міграції стратегічних позицій агропромислових підприємств за сегментами стратегічно-орієнтованої моделі побудови економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки на основі прогнозування їх тенденцій розвитку згідно трендового та сценарного аналізу (табл. 3).

Таблиця 3

Тенденції розвитку груп агропромислових підприємств за базовими сценаріями прогнозу

Група підприємств	Сценарій розвитку	Сегментування стратегічної позиції за роками						Тенденція розвитку на 2012-2016 роки
		2002-2011	2012	2013	2014	2015	2016	
1. Аграрні підприємства	Песимістичний	Seg 1	Seg 8	Seg 8	Seg 8	Seg 8	Seg 8	↓
	Реалістичний		Seg 1	Seg 1	Seg 1	Seg 1	Seg 1	→
	Оптимістичний		Seg 1	Seg 1	Seg 1	Seg 1	Seg 1	→
2. Переробні агропромислові підприємства	Песимістичний	Seg 2	Seg 2	Seg 2	Seg 2	Seg 2	Seg 2	→
	Реалістичний		Seg 7	Seg 7	Seg 7	Seg 7	Seg 7	↑
	Оптимістичний		Seg 3	Seg 3	Seg 3	Seg 3	Seg 3	↑
3. Підприємства агропромислового сервісу	Песимістичний	Seg 4	Seg 8	Seg 8	Seg 8	Seg 2	Seg 2	↓
	Реалістичний		Seg 4	Seg 4	Seg 4	Seg 1	Seg 1	↑
	Оптимістичний		Seg 1	Seg 1	Seg 1	Seg 1	Seg 1	↑
4. У середньому на одне підприємство сукупності	Песимістичний	Seg 5	Seg 2	Seg 2	Seg 2	Seg 2	Seg 2	↓
	Реалістичний		Seg 7	Seg 7	Seg 7	Seg 7	Seg 3	↑
	Оптимістичний		Seg 1	Seg 1	Seg 1	Seg 1	Seg 3	↑

Примітка: символ ↓ – означає спадаючу тенденцію розвитку (міграція стратегічної позиції до гіршого сегменту); символ → – означає, що тенденція розвитку не змінюється (стратегічна позиція залишається в межах поточного сегменту); символ ↑ – означає зростаючу тенденцію рівня розвитку (стратегічна позиція мігрує до кращого сегменту).

У дисертації доведено, що використання тривимірної стратегічно-орієнтованої моделі побудови економіко-організаційного механізму економічної безпеки забезпечує підприємствам досягнення стабільності та підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності, а також дозволяє представникам управлінського персоналу планувати зміни, згідно прогнозних тенденцій розвитку, та вносити корективи при реалізації корпоративної стратегії, у разі володіння інформацією щодо можливих сценаріїв міграції стратегічної позиції підприємства.

ВИСНОВКИ

У дисертації проведено дослідження науково-теоретичного та методично-прикладного характеру щодо вдосконалення економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки агропромислових підприємств, та отримано результати, які дозволяють зробити наступні висновки та пропозиції.

1. Дослідження забезпечення ефективного використання ресурсів підприємства, стабільного функціонування та розвитку, усунення негативних факторів і загроз, узгодженості його інтересів з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища для підвищення прибутковості є важливою складовою формування і реалізації економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки. Уточнено економічний зміст поняття «економіко-організаційний механізм формування економічної безпеки підприємства» через поєднання мети, цілей, завдань, принципів, методів, функцій, засобів, що дозволяє проводити діагностику, розробляти прогнози і здійснювати контроль за станом економічної безпеки для прийняття адаптивних рішень щодо розвитку підприємства. Наявні методики оцінювання рівня економічної безпеки систематизовано за трьома напрямками: методики по-елементної оцінки функціональних складових економічної безпеки, методики комплексної оцінки рівня економічної безпеки, багатofакторні дискримінантні моделі прогнозування загрози банкрутства. Це дасть змогу отримати достовірні результати оцінки при використанні комбінацій декількох методик різних груп.

2. Розроблено інтегрований методичний підхід щодо діагностики рівня економічної безпеки агропромислових підприємств, що поєднує: комплексну оцінку рівня економічної безпеки та прогнозування загрози настання банкрутства агропромислових підприємств з використанням наявного методичного забезпечення, параметричну та рейтингову оцінку економічної безпеки, розрахунок інтегральних показників її функціональних складових, порівняння результатів оцінки, формування та впровадження інтегрального показника діагностики рівня економічної безпеки агропромислових підприємств. При цьому основний результат, що досягається в результаті реалізації інтегрованого методичного підходу, полягає у прийнятті управлінських рішень з урахуванням розроблених критеріїв.

3. Запропоновано інтегральний показник діагностики рівня економічної безпеки агропромислових підприємств як середньозважене інтегральних показників ресурсної, фінансової та інноваційної її функціональних складових. На основі нормативного значення, що склало 0,5 та розрахованих значень інтегрального показника проведено діагностику рівня економічної безпеки агропромислових підприємств за 2002-2011 рр. Результати оцінки дозволили діагностувати задовільний

рівень економічної безпеки у всіх сільськогосподарських (у середньому 0,53 на одне підприємство) та у всіх аграрно-сервісних, за виключенням ПАТ «Жашківський елеватор» (у середньому 0,54 на одне підприємство) підприємствах; для підтримання та підвищення рівня економічної безпеки даним підприємствам рекомендовано генерувати управлінські рішення щодо збільшення обсягів виробництва інтенсивним шляхом підвищення ефективності використання ресурсів. Середньогруповий рівень економічної безпеки переробних підприємств склав 0,32. Головним критерієм ефективності прийняття та реалізації управлінських рішень для переробних підприємств, крім розширеного відтворення за рахунок інтенсивного зростання, визначено покриття потреби у власному оборотному капіталі.

4. У дисертації удосконалено структуру економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки агропромислових підприємств, до якої введено забезпечувальний блок функціональних складових економічної безпеки, економічний блок (реалізація заходів щодо ідентифікації загроз, оцінки стану економічної безпеки, діагностики її рівня, планування і прогнозування, аналізу відхилень від плану), та організаційний блок (створення на підприємстві служби економічної безпеки, формування мети, цілей, завдань, принципів, збір необхідної інформації, реалізації розроблених заходів, контроль за дотриманням планових показників). Запропонована структура дозволяє синхронізувати механізм зі складовими економічної безпеки для оптимізації організаційної структури управління агропромислових підприємств.

5. Розроблено стратегічно-орієнтовану модель побудови економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки підприємств, тривимірний простір якої утворили: ринкова вартість підприємства (показник зовнішнього середовища), коефіцієнт фінансової автономії (критерій внутрішнього середовища) та інтегральний показник діагностики рівня економічної безпеки (індикатор тактичного забезпечення). Доведено необхідність поділу простору стратегічного забезпечення на вісім сегментів, за якими здійснено позиціонування агропромислових підприємств. Згідно стратегічних позицій розроблено відповідні стратегічні напрями розвитку, які варто врахувати при формуванні корпоративних стратегій.

6. Обґрунтовано стратегічні напрями розвитку для аграрних підприємств на основі усередненої стратегічної позиції, що відповідає сегменту 1 простору стратегічного забезпечення (ринкова вартість підприємства, інтегральний показник діагностики рівня економічної безпеки та коефіцієнт фінансової автономії перевищують нормативи), зокрема, утримання частки ринку, забезпечення рівня прибутковості, не нижчого за поточний та збереження набутих внутрігалузевих конкурентних переваг. Переробні підприємства зайняли найгіршу усереднену стратегічну позицію, що відповідає сегменту 2 (всі показники нижче нормативів). Стратегічним напрямом розвитку для них визначено пошук інвестора (санатора) або процедуру банкрутства з прийняттям рішення щодо реструктуризації, зовнішньої санації або ліквідації. Усереднена стратегічна позиція сервісних агропромислових підприємств ввійшла до сегменту 4 (низька ринкова вартість підприємства, значення інтегрального показника діагностики рівня економічної безпеки та коефіцієнта фінансової автономії вищі нормативів). Для них розроблено такі стратегічні

напрямами розвитку: відродження існуючих конкурентних позицій, закріплення на нових ринках збуту з метою збільшення ринкової вартості бізнесу. Для одного підприємства сукупності усереднена стратегічна позиція відповідає сегменту 3, для якого основним напрямом розвитку є забезпечення покриття дефіциту власних оборотних коштів.

7. Досліджено можливі сценарії міграцій стратегічних позицій агропромислових підприємств за сегментами стратегічно-орієнтованої моделі побудови економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки, згідно результатів прогнозування їх тенденцій розвитку на основі трендового та сценарного аналізу. Обґрунтовано, що планування змін згідно спрогнозованих тенденцій розвитку та внесення корегувань в корпоративну стратегію при її реалізації, базується на сценаріях розвитку та стратегічного позиціонування підприємства.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Білошкурська Н. В. Моделі адаптивної поведінки та їх роль у формуванні економічної безпеки підприємства / Н. В. Білошкурська // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 12(114). – С. 101-105. (0,30 друк. арк.).
2. Білошкурська Н. В. Фінансова безпека як складова економічної безпеки підприємства / Н. В. Білошкурська // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія Економічні науки : У трьох частинах / М-во освіти і науки України ; Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси : ЧДТУ, 2010. – Випуск 25. – Частина III. Том 2. – С. 237-243. (0,39 друк. арк.).
3. Білошкурська Н. В. Особливості формування рівнів економічної безпеки / Н. В. Білошкурська // Щомісячний інформаційно-аналітичний журнал «Економіка. Фінанси. Право». – 2011. – №5/2011. – С. 7-10. (0,34 друк. арк.).
4. Білошкурська Н. В. Методичні аспекти оцінки фінансової складової економіко-організаційного механізму економічної безпеки підприємств / Н. В. Білошкурська // Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки». – Хмельницький. – 2011. – № 5. – Т. 4(180). – С. 29-34. (0,56 друк. арк.).
5. Білошкурська Н. В. Формування індексу ресурсної складової економіко-організаційного механізму економічної безпеки підприємств АПК Черкаської області / Н. В. Білошкурська // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. – Чернівці : ЧТЕІ КНТЕУ, 2011. – Вип. IV(44). – Економічні науки. – С. 154-158. (0,31 друк. арк.).
6. Лисенко Н. О. Застосування виробничої функції Тінбергена при аналізі інноваційної складової економічної безпеки підприємств АПК / Н. О. Лисенко, Н. В. Білошкурська // Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка». – 2012. - № 4'2012 (30). – С. 140-144. (0,46 друк. арк., особистий внесок здобувача – розроблено інтегральний показник оцінки інноваційної складової економічної безпеки агропромислових підприємств – 0,36 друк. арк.).

7. Білошкурська Н. В. Вдосконалення економіко-організаційного механізму економічної безпеки підприємств АПК / Н. В. Білошкурська // Ефективна економіка. – 2012. – № 4. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу : <http://www.economy.nauka.com.ua>. – Назва з екрану. (0,55 друк. арк.).
8. Білошкурська Н. В. Потреба у функціонуванні економіко-організаційного механізму економічної безпеки підприємств / Н. В. Білошкурська // «Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики» : [Збірник наукових праць]. – Харків : ХІБС УБС НБУ. – 2012. – Випуск 1(12)/2012. – С. 149-154. (0,36 друк. арк.).

Публікації в інших наукових виданнях

9. Білошкурська Н. В. Формування економічної безпеки підприємства як запоруки його конкурентоспроможності / Н. В. Білошкурська // Підвищення конкурентоспроможності виробництва в умовах організаційно-економічних трансформацій : [колективна наукова монографія] / За наук. ред. к. е. н., доц. Н. О. Лисенко. – Умань : ВПЦ «Візаві» (Видавець «Сочінський»). – 2010. – С. 10-13. (0,13 друк. арк.).
10. Білошкурська Н. В. Комплексні моделі оцінки економічної безпеки підприємств / Н. В. Білошкурська // Системи обробки інформації. – 2012. – Вип. 4(102). – Том 2 «Інформаційна та економічна безпека». – С. 9-11. (0,27 друк. арк.)

Матеріали науково-практичних конференцій

11. Білошкурська Н. В. Шляхи забезпечення економічної безпеки підприємства / Н. В. Білошкурська // Materiały V Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji «Dynamika naukowych badań – 2009». 07-15 lipca 2009 roku. Volume 3. Ekonomiczne nauki. – Przemysł : Nauka i studia, 2009. – С. 61-63. (0,10 друк. арк.).
12. Білошкурська Н. В. Економічна безпека та життєвий цикл підприємства / Н. В. Білошкурська // Формування сучасної стратегії підприємницької діяльності : Зб. матеріалів XII Всеукраїнської науково-практичної конференції (28 листопада 2009 р.). Частина I / Гол. ред. В. М. Дякон. – Умань : Видавець «Сочінський», 2010. – С. 14-17. (0,21 друк. арк.).
13. Білошкурська Н. В. Формування показників ресурсної складової економіко-організаційного механізму економічної безпеки підприємств АПК / Н. В. Білошкурська // Стратегії стійкого розвитку економіки : [Матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф.]. – К. : Вид-во Європейського університету, 2011. – С. 316-319. (0,10 друк. арк.).
14. Biloshkurska Nataliya. Methodical Provision of Economic-Organized Mechanism of Enterprise's Economic Security Estimation / Nataliya Biloshkurska // Економіка: сучасні проблеми і перспективи розвитку (Economics: Current Affairs and Development prospects) : Зб. матеріалів X Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 23 березня 2012 р. / Редкол. : І. І. Тимошенко (відп. ред.) та ін. – К. : Вид-во Європейського університету, 2012. – С. 54-55. (0,06 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Білошкурська Н. В. Економіко-організаційний механізм економічної безпеки агропромислових підприємств. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Європейський університет, Київ, 2012.

У дисертації досліджено економічний зміст, функціональні складові, основні цілі економічної безпеки підприємства, розглянуто методичне забезпечення її оцінки. За результатами параметричної та рейтингової оцінки функціональних складових економічної безпеки агропромислових підприємств розроблено відповідні оціночні інтегральні показники з нормативними значеннями ресурсної, фінансової та інноваційної складових.

Вдосконалено методичні підходи щодо діагностики рівня економічної безпеки на основі розробленої тривимірної стратегічно-орієнтованої моделі побудови економіко-організаційного механізму її формування, розроблено прогнози тенденцій розвитку, що мають бути враховані при формуванні корпоративних стратегій агропромислових підприємств.

Ключові слова: економіко-організаційний механізм, економічна безпека, агропромислові підприємства, інтегральний показник, ресурсна складова, фінансова складова, інноваційна складова, стратегічно-орієнтована модель.

АННОТАЦИЯ

Белошкурская Н. В. Экономико-организационный механизм формирования экономической безопасности агропромышленных предприятий. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видах экономической деятельности). – ЧВУЗ «Европейский университет», Киев, 2012.

В диссертации обобщено теоретические, методические и прикладные подходы к усовершенствованию экономико-организационного механизма формирования экономической безопасности агропромышленных предприятий. Автором исследовано экономическое содержание, функциональные составляющие, главные цели экономической безопасности предприятия. Доказано, что оценку состояния экономической безопасности агропромышленных предприятий достаточно рассматривать с использованием ресурсной, финансовой и инновационной функциональных составляющих.

Методическое обеспечение оценки уровня экономической безопасности предприятий автором разделено на три группы. К первой отнесены методики поэлементной оценки составляющих безопасности, ко второй – методики комплексной оценки уровня экономической безопасности, к третьей – многофакторные дискриминантные модели прогнозирования вероятности угрозы банкротства. Установлено, что для повышения достоверности оценки целесообразно использовать комбинирование нескольких методик различных групп.

По результатам параметрической и рейтинговой оценки экономической безопасности агропромышленных предприятий разработано комплексные интегральные показатели с нормативными значениями для оценки уровня ее ресурсной, финансовой, инновационной функциональных составляющих.

Проведена оценка ресурсной составляющей экономико-организационного механизма экономической безопасности предприятий с помощью аддитивной взвешенной модели, которая включает такие показатели эффективности использования производственных ресурсов агропромышленных предприятий, как фондоотдача основных средств, производительность труда, фондовооруженность труда, материалоотдача, оборачиваемость оборотных средств, коэффициент износа основных средств. Применение модели позволило определить уровень развития экономической безопасности ресурсного потенциала предприятия для разработки соответствующих путей ее усиления.

Автором предложен диагностический подход интегрального показателя финансовой составляющей экономико-организационного механизма формирования экономической безопасности предприятий. В нем объединены результаты рейтингования по 30 коэффициентам, сформировавшие результирующий признак уравнения регрессии и независимые переменные, между которыми отсутствуют корреляционные связи (коэффициент текущей ликвидности, доля оборотных средств в активах, коэффициент финансовой автономии, время оборота кредиторской задолженности, коэффициент Бивера). Использование интегрального показателя позволило с высокой точностью определить уровень развития финансовой безопасности предприятий, который тесно коррелирует с объемом их собственного оборотного капитала.

Предложен интегральный показатель инновационной составляющей экономико-организационного механизма экономической безопасности предприятий как сумма экспоненциальных степенных уравнений со степенями технологических составляющих двух видов мультипликативной производственной функции Тинбергена. Факторными признаками функций взяты в первом случае необоротные активы и среднесписочная численность персонала, а во втором – необоротные активы и годовой фонд оплаты труда. Использование интегрального показателя обеспечило достоверность определения уровня адаптации предприятий к нововведениям и их приспособленности к технологическому прогрессу.

Усовершенствовано методические подходы к комплексной оценке эффективности экономико-организационного механизма экономической безопасности. Путем разработки комплексного интегрального показателя, включающего интегральные показатели ресурсной, финансовой и инновационной объектных составляющих, который предназначен для проведения диагностики уровня экономической безопасности, а также разработки необходимых мероприятий.

Усовершенствована модель экономико-организационного механизма формирования экономической безопасности предприятий, которая включает в себя, кроме обеспечительного блока (тактическое и стратегическое обеспечение объектных составляющих), экономико-организационный блок (организация, планирование, бюджетирование, финансирование, реализация, контроль, диагностика).

Эффективность комбинирования этих блоков состоит в гармонизации механизма и функциональных составляющих экономической безопасности, что позволяет оптимизировать организационную структуру управления.

Разработана трехмерная стратегически-ориентированная модель построения экономико-организационного механизма формирования экономической безопасности, в которой сочетаются интегральный показатель диагностики уровня экономической безопасности с коэффициентом финансовой автономии (внутренняя среда) и рыночной стоимости предприятия (внешняя среда). Использование предложенной модели позволило определить стратегические направления развития агропромышленных предприятий на основе их позиционирования по восьми сегментам, которые должны учитываться при формировании корпоративных стратегий, а также спрогнозировать главные тенденции развития.

Ключевые слова: экономико-организационный механизм, экономическая безопасность, агропромышленные предприятия, интегральный показатель, ресурсная составляющая, финансовая составляющая, инновационная составляющая, стратегически-ориентированная модель.

SUMMARY

N. V. Biloshkurska. The economic-organized mechanism of forming agro-industrial enterprises' economic security. – Manuscript.

The thesis is submitted to the degree of Candidate of Economics. Speciality 08.00.04 – economy and management of enterprises (by economic activity). – European University, Kyiv, 2012.

The economic content, the main objectives of enterprises' economic security investigated in the thesis. Methodical assessment of economic-organized mechanism of enterprises' economic security is considered. The complex integrated indicators for estimation of a level resource, financial innovation and functional constituents of economic-organized mechanism of forming agro-industrial enterprises' economic security are developed.

Methodological approaches assess the effectiveness of economic-organized mechanism of forming agro-industrial enterprises' economic security improved. Prospects that should be taken into account when forming corporate business strategies of agro-industrial enterprises is defined by three-dimensional model of strategic support mechanism.

Keywords: economic-organized mechanism, economic security, the agro-industrial enterprises, integrated indicator, resource constituent, financial constituent, innovative constituent, strategic-approximate model.

Підписано до друку 19.12.2012 р.

Формат 60x90/16. Папір офсетн.

Ум. друк. арк. 0,9

Тираж прим. 120 шт.

Замовлення № 5412

Видавничо-поліграфічний центр “Візаві”
20300, м. Умань, вул. Тищика, 18/19
Свідоцтво: серія ДК №2521 від 08.06.2006 р.
тел.: (04744) 4-64-88, 4-67-77
e-mail: vizavi08@mail.ru

